

sposobna utemeljiti trajno družinsko zvezo med materjo in detetom, ker oče se ni čutil prisiljenega prinašati isto žrtev kakor mati. —

Ker je mati hranila in negovala nerazmerno dalje časa svojo deco negoli katerakoli žival, zato ni mogla nikdar pozabiti vseh žrtev in vse ljubezni, katero je izkazala deci: dete ji je bilo del telesa in duše. Pa tudi dete, ki je vzraslo ob neposredni negi materini do one dobe, ko je moglo spoznati materino ljubezen in svojo odvisnost od nje, je moralo čutiti hvaležnost ter ji vračati ljubezen. Zato je tudi divjakom ime in spomin na mater globoko v srce vtisnjen in čim priprostejše so razmere, tem globokejši je spomin.

V tej organizaciji je bila mati vzdrževaljica mirujočega, stalnega elementa; mož pa je bil nestalen. To nasprotstvo v fizioloških svojstvih izkušajo dandanes izbrisati; ali ona stara doba ni poznala drugega kot nasprotstvo, ki je bilo tem jačje, ker se žena ni mogla udeleževati pridobivanja one hrane, ki je silila moža svojo željo za mesom zadovoljiti z lovom. Ona se je morala zadovoljiti z rastlinsko hrano, do katere se je mogla veliko lažje dokopati.

To razliko med materinsko družbo in med moško zvezo, ki se je vršila z namenom, da se olajša lov na divje zveri, potrjuje tudi prvotni nazor o sorodstvu. Znak sorodstva je bila izključno enakost krvi. Prvotni človek je poznal samo krvno zvezo s svojo materjo in zato je tudi smatral edino razmerje svoje do matere in njenih sokrvnikov za sorodstvo. Tudi moški so se vezali med seboj v družbe zaradi lova, ali te družbe niso bile osnovane na principu sorodnosti, ker si tedanji ljudje niso mogli misliti rodu brez ženskega bitja kot posrednika. Zveza matere in otroka je bila torej ona klica, iz katere se je razvila družinska organizacija. Ta organizacija je dandanes le zelo redka prikazen pri nekaterih plemenih nizke kulture, tem češče pa jo srečavamo v običajih in navadah, v zgodbini in pripovedki ter v mitologiji.

(Dalje prih.)

Spomladi.

Ġrez poljane pripihljali
meĤki so vetrovi;
željno so jih že čakali
majevi cvetovi.

Koprneče so vzdrhte
v gaju cvetke zale,
lilije nedolĤnobe
Ź njim so šepetale . .

Budislav.

Spomladi.

Spisala Mihajlova.

estavno aprilsko solnce je bilo zopet dobre volje. Sijalo je ter se smejalo ves dan in brez prestanka se je igralo na morju, na reki, na travnikih v dolini, po oljkovih vrtovih in po vinorodnih brdih. Povsod pod milim nebom si ga našel, bilo je tako mlado, razposajeno, upapolno in mehko . . .

Nebo je zopet obleklo svoj najlepši višnjevi plašč — onega, ki se ga človek kar ne more nagledati, ki odvaja naš pogled v nezane dalje — čistega in vendar neprodirnega . . .

Lepo je bilo ta dan zunaj. Ljudem na polju se je delalo kar samo od sebe, telo jim je bilo oživel. Vse je obvladala neka nezavedna ugodnost in prijetnost ter nekak nezaveden pogum. Prijaznejši so bili drug do drugega in njih glas je bil veselejši.

Pa črešnje so bile v cvetju . . . Kar bleščalo se je samih belih cvetov, kakor bi bil zapadel sneg . . .

Zeleni travniki, srebrne oljkove krone, beli črešnjevi cveti, s svetlimi dijamanti posuto, lahno in prelestno zibajoče se morje in nad vsem višnjevo nebo in nad vsem mlado, veselo solnce — kdo bi ne videl, kdo bi vsaj ne čutil vse te lepote! Pa je tudi vse hitelo rasti ta dan in cvesti. In škrjančki so zletali pod nebo in pesem se jim je trgala od veselja . . . Po olkah so kakor iz sebe cilikali lisčki in kosi so se oglašali na vseh straneh. Sinice, ščinkavci, taščice, kraljički, pivke in vsa druga možna ptičja svojat — vse je bilo pijano življenja, ljubezni . . .

Tako je bilo ta dan. Pavla je vso to lepoto in sladkost v naravi dobro videla in razumela in še večja, še hujša se ji je zdela njena nesreča, še bolj se je zajedala v svojo bol . . . Sinoči se je njen mož zopet opil in zopet ji je jasno stopila pred oči vsa slabost njegovega značaja. Ves dan ji muči možgane misel: Zastonj ves tvoj trud, ne poboljšaš ga. Ali topi obup se je ta dan ni polastil. Nasprotno, iz tajnih globin duše ji je nenadoma rastel nekdanji ponos in samozavest, ki sta ji bila vsa mlada leta trdna opora in varno, zanesljivo krmilo, ko so čez njen osameli, slabotni čolnič silili poželjivi valovi in ko dostikrat okroginokrog ni mogla zapaziti sledu rešilne obali . . .

„Da, proč pojdem od njega, s sebe vržem ta suženjski jarem ter zopet poiščem svoj strmi, osameli pot . . . Od nekdanj sem bila vajena bolečin in trpljenja, a bolečin in trpljenja brez ponižujoče plahosti in trepetajočih, presečih nad, brez zanašanja na ljubezen in dobroto koga drugega nego Previdnosti, brez boječe, vedno omahujoče vere v koga drugega, nego polna žive vere v se . . . Hvala Bogu, da se mi ta živa vera zopet povrača, hvala Bogu! . . . Pa kako me je ponižala ljubezen! Kako me je napravila boječo in trepetajočo za srečo dveh . . . Čisto mi je vzela zavest ponosne, svobodne individualnosti, ki ne trepeta za ničim nego za svojo vrednost, ki nosi vso svojo srečo in nesrečo v sebi sami. Sedaj šele vidim, kako mi je brez vse koristi potekel čas, ki sem ga živela ljubezni, izgubljač se v malenkostnih skrbih gospodinjstva in čakajoč njegovih — Ivanovih — dobrih, mehkih besed, gorkih pogledov in veselih smehljajev, vedno trepetajoč za vernost njegove ljubezni, trpeč in obupujoč ob njegovih negotovih in često zmotnih korakih skozi življenje . . . Nehala sem živeti svoje lastno življenje, živela sem le še v njegovem . . . In sreča, ki sem jo tako drago kupovala? Ali se da primerjati z obilnostjo in lepoto onih misli in čuvstev, ki me v moji ponosni osamljenosti niso nikdar zapustila, ki so me v kruti borbi za kruh delala toli bogato!? Ne. In jaz hočem iti nazaj k sami sebi . . .“ —

Tako si je govorila ta dan Pavla, opravljajoč svoje skromno gospodinjstvo. Revna, ali ponosna na svojo samostojno eksistenco, je našla šele v svojem 24. letu moža, ki je vzbudil v njej vse one tajne mogočne sile, ki se nazivajo ljubezen. On skoro v ničem ni odgovarjal heroičnemu, visokemu idealu, ki ga je od nekdanj ljubila njena duša in ki je bil v istinitosti skoro nemožen. Ali nedvomno je bila Ivanova osebnost sestavljena tako, da je z vso silo privlačila njeno osebnost, dasi sta si bila kot značaja čisto nasprotna. Ona stoičnih, vzvišenih nazorov z močno, dobro izšolano voljo, a on blaga mehka duša, ljubeč sicer lepe ideale, a brez poguma, hiteti za njimi, in podlegajoč vedno in vedno življenskim navalom . . . Usoda mu ni dopustila, da bi si bil o pravem času zbral in organiziral plemenite sile, ki mu jih je Stvarnik bogato položil v dušo. Nikdar ni imel časa, poiskati in spoznati samega sebe ter se izdelati in izklesati v lepo, trdno, skladno celoto . . . Od najranejše mladosti je moral posvečati vse svoje moči in zmožnosti goli ohranitvi t. j. kruhu. Njegova duševnost je ostala neobdelana, plevel je rasel med najlepšimi rožami ter jih dostikrat prerastel. Bil je vseskozi igrača

svojih lastnosti — dobrih in slabih. V vsem njegovem življenju je vladala tragičnost in le-ta je menda najmogočnejše privlačila Pavlo. Mislila je, da se ji posreči popraviti, kar je na njem zagrešilo življenje, skrbno negujoč dobre strani njegove duše. A bodisi da je to delo sploh bilo izgubljeno, bodisi da Pavla sama ni bila dovolj utrjena in močna v sebi — toliko je bilo gotovo, da je Ivan po štirih letih zakona bil isti kakor preje. Zastonj je Pavla zopet in zopet pričela boj z njegovimi slabostmi, zastoj se je zatajevala. Vedno iznova so se rušili kameni, ki jih je z muko stavila skupaj. Često se je je polaščal obup, često ji je prihajala misel, da bi šla proč od njega. Ali doslej se je vselej prestrašila te misli, vsa je zatrepetala ob njej. Kako bi še mogla živeti brez Ivanovih toplih in mehkih pogledov, brez njegovih dobrih besed, brez njega, ki se je nanj tako navadila kakor razcveta roža na božajoče solnčne žarke . . . Nestrpno se je otresla krute misli ter se iznova vdajala upom, da postane Ivan prej ali slej vendar cel mož, krepak na duši in telesu, ki ga bo ljubila ponosno in z vsemi silami, ki še morda spé v njej . . . In takoj je pozabila vse bolečine, ki jih ji je že provzročil, in zahrepenela je zopet po njegovi bližini ter težko čakala njegovega prihoda iz urada. Ako pa je nato Ivan prišel vinjen domov, je vse zavrelo v njej in neredkokrat je tedaj sama podlegla svoji razburljivosti ter Ivanovo krivdo in nesrečo obeh pomnožila . . .

Težko ji je bilo zakonsko življenje, dasi ni bilo brez lepih ur. Njena ljubezen pa se ni nič zmanjšala, čeprav je včasih omagovala. Brez Ivana si ni upala živeti.

Ali danes je Pavli čisto drugače v duši nego sicer. Ona čuti v sebi vstajati svojo samozavest, svoj ponos in za njima se kakor zastrto, tenko, od jutranjega solnca ožarjeno meglico nejasno, a prelestno blešči nekdanji lepi svet njene duše . . . Osramočena in ponižana se je umikala ljubezen in vsi njeni strahovi . . .

„Proč pojdem od njega, nazaj k sami sebi!“ — In s preziranjem je šla pripravljat večerjo.

* * *

Zunaj se je delal večer. Na horizontu so se izza morja vzdigali visoki zlati prameni — solnce je potonilo v morje spat — le njegovi zlati lasje se še niso skrili. Iz gorskih jarkov se vzdigajo meglice, črešnjevo cvetje se beli manj določno, barva oljk je nejasna in travniki temné . . . Hitro prihaja noč. Slišati je le še kosa in voda se zdi, da šumi glasneje . . . Tu se prav v bližini oglasi

sova . . . Neprijetno predramijo Pavlo njeni glasovi iz odločnih, močnih misli . . . Prestrašena posluša. Globoko v srcu ji je iz otroških let ostal strah in mrzkost pred temi neugodnimi glasovi, ki baje pomenjajo smrt . . .

Smrt! . . . Komu? Njej pač ne — to za trdno čuti. Ivanu? On je tako slabotnega zdravja . . .

„Bože, usmili se, nikar! . . . Jezus Kristus . . .“

Spontano, goreče, trepetajoče se je izvil Pavli ta vzdih. Bilo ji je, kakor da se je zbudila iz sanj, kakor da bi se iz nekakega zamaknjenja zavedela zopet resničnosti. Takoj jo je vso prevzela misel, da bi to sovino skovikanje utegnilo pomeniti bližajočo se Ivanovo smrt. Pred dušo ji je stopila slika mrtvega Ivana na mrtvaškem odru . . .

„Bože, nikar! Jezus Kristus, usmili se!“

Z grozo se je ozrla po temnih kotih kuhinje. Strah jo je bilo v osameli hiši in raje je šla ven na prosto. Pogledala je gori po cesti, da li še ne prihaja Ivan.

„Imel bi biti že doma, a ni ga še nikjer videti. Bog ve, če ga ni zopet kaj spravilo v gostilno . . .“ In takoj se je oprijela te hude misli ter jo predla dalje . . .

„Pije in na potu domov se mu zgodi kaka nesreča . . . Pričaka ga kdo njegovih nasprotnikov ter ga pobije . . . Ali pa se mu zdrsne v vodo . . . Bože moj, Bože moj!“

Sova je skovikala dalje in Pavli se je stiskalo srce v strahu in žalosti. A njena bujna domišljija se je zbudila ter ji kombinirala najrazličnejše grozne možnosti. Drhtela je že vsa in v oči so ji silile solze. Zaporedoma je zdihovala: „Jezus Kristus, usmili se, usmili se! Varuj ga, ljuba Marija!“

Minilo je zopet nekaj minut in Pavli je strah rasel z vsako minuto. Zdajci pa se na ovinku ceste pokaže visoka moška postava in začuje glasen kašelj.

„On je!“ umolkne in poskoči Pavla. Z bližnjega drevesa pa prhutajoč odleti sova . . .

Kmalu se čujejo trdni moški koraki in črez nekaj minut zavije s ceste k hiši Ivan.

„Docela trezen,“ si radostno zašepeče Pavla ter mu gre naproti.

„Servus, Pavlek!“

Ona se ga trdno oklene. Pol v joku, pol v šali mu očita: „Kje si bil toliko časa? Tako me je bilo silno strah. Sova je skovikala ves večer čisto blizu — tamle, na oni črešnji . . .“

„O ti revica moja mala, strah te je bilo zopet! . . . Vidiš, jaz sem delal, saj veš, kako potrebujeva denarja . . . Ah da, ti si pač prava revica, da te je strah sove. Pa čuj! . . .“

Iz nevelike dalje so prihiteli vroči vzdih slavca . . . Njegova visoka pesem ljubezni je zadrhtela nad dolino in reka je skoraj ustavila svoj tek, da bi je ne motila.

Pavla se je tesneje privila k svojemu možu ter položila glavo na njegove prsi. In tisti hip je vedela in čutila, da so vezi, ki vežejo ženo z možem, svete in večne . . .

V kupeju.

Sedla sta v kupeju skupaj,
sedla sem nasproti jaz,
ah, kaj vse mi duša skriva,
kaj zakriva vse obraz!

„Kaj je tebi, ljuba moja,“
mi Anita šepeta.
„Vidim že zidove bele,
skoro bodeš ti doma.“

Tam v daljavi se zidovi
doma mojega bleste . . .
Želje bodo tam hodile
temne poti in cesté.

K njemn skloni lepo glavo,
sladko gleda mu v oči —
„Srečna bodi z njim Anita,
srečna z njim do konca dni!“

Zunaj dremlje dan megleni,
mrak prihaja že v kupej,
a za motnim steklom solze
padajo od težkih vej . . .

Kristina.